

Polityka, anarchizm, lingwistyka
Noama Chomsky

Wstęp do wydania polskiego

Piotr Rymarczyk

2007

Zaangażowanie polityczne uczonych nie jest zjawiskiem nowym. Rzadko jednak zdarza się, by naukowiec cieszący się światowym uznaniem zdobył jednocześnie rozgłos jako działacz polityczny - i to głosząc poglądy odległe od głównego nurtu ideologicznego dyskursu. W zasadzie nasuwa się tu tylko jeden przykład: Noam Chomsky. Chomsky urodził się w 1928 r., w Filadelfii, w rodzinie żydowskich imigrantów. Część spośród jego krewnych angażowała się w działalność radykalnych ugrupowań lewicowych, co wpłynęło na kształt poglądów politycznych dorastającego Noama. Owym krewnym - jak sam później twierdził - zawdzięcza nie tylko przekonanie o opresywnym charakterze kapitalistycznego porządku, ale i o tym, że model komunizmu realizowany wewnątrz Związku Radzieckiego nie ma nic wspólnego z autentyczną rewolucją, a zarazem wyzwoleniem.

Wkrótce Chomsky zaczął samodzielnie rozwijać swe poglądy. Jak mówił podczas jednego z wywiadów: W latach 40., kiedy byłem nastolatkiem, kręciłem się wokół lewicowych księgarń oraz siedzib marginalnych grup i pism, rozmawiając z ludźmi (...) i patrząc, co mógłbym z tego wyciągnąć. Czasy jednak nie sprzyjały radykalizmowi. Stany Zjednoczone przeżywały boom gospodarczy, panujący w nich system społeczny zdawał się gwarantować wszystkim coraz lepsze życie, dawne konflikty słabły i odchodziły do lamusa. Również i Chomsky podczas lat 50. praktycznie nie angażował się politycznie, ograniczając swoje działania do podpisywania petycji oraz sporadycznego udziału w demonstracjach. Większą uwagę poświęcał kształceniu się i aktywności naukowej.

Autor "Syntactic Structures" powtarzał nieraz, że studia lingwistyczne podjął nieco przypadkowo. W istocie jednak jego zainteresowania lingwistyczne sięgają korzeniami dzieciństwa i związane są z pracą jego ojca - badacza średniowiecznej gramatyki hebrajskiej. Naukowe prace Chomsky'ego rozwijały się w opozycji wobec dominującej podczas lat 50. lingwistyki deskryptywnej. Prowadząc badania przekonał się, że droga do zbudowania adekwatnej teorii lingwistycznej wiedzie nie poprzez systematyczny opis i klasyfikację danych, lecz poprzez odkrycie głębokich zasad rządzących użyciem języka. Zasady te mają, wedle jego opinii, charakter wrodzony i posiadając postać pewnego rodzaju "gramatyki uniwersalnej" zakodowane są w naszych mózgach. Hipoteza ta tłumaczy zdaniem Chomsky'ego gramatyczne podobieństwo wszystkich ludzkich języków oraz łatwość, z jaką dziecko opanowuje gramatykę konkretnego języka, bazując na skromnym, a zarazem ułomnym materiale. Sprawca lingwistycznej rewolucji podkreślał przy tym, że wrodzony charakter "gramatyki uniwersalnej" nie przekreśla twórczych cech języka, gdyż to właśnie zasady owej gramatyki umożliwiają nam tworzenie i rozumienie nieskończonego zakresu zdań, których przedtem ani nie czytaliśmy, ani nie słyszeliśmy.

Teorie Chomsky'ego początkowo przyjęte sceptycznie, wkrótce spotkały się w środowiskach naukowych z dużym uznaniem. Akademickie zaszczyty nie przeszkodziły mu jednak aktywnie uczestniczyć w społecznych protestach podczas rewolty lat 60. Szczególnie mocno zaangażowany był w wystąpienia przeciwko wojnie wietnamskiej. Nie ograniczał się jednak do potępiania istniejącego porządku, ale przedstawiał również wizje lepszego świata. Wyrastały one z inspiracji tradycyjnymi ideami anarchistycznymi oraz poglądami tzw. "samorządowych komunistów", którym zawdzięcza ideę bezpieczeństwa społeczeństwa funkcjonującego jako federacja samorządów pracowniczych i lokalnych. Swe nadzieje na

ziszczenie wolnościowej idei Chomsky opiera na optymistycznej wizji natury ludzkiej, wewnątrz której zakorzenione ma być dążenie do wolności i swobodnej samorealizacji. Odwołuje się również do koncepcji Nowej Lewicy, od której przejął pogląd, że automatyzacja stwarza szanse wydobycia z pracy jej kreatywnych aspektów i, w efekcie, zniesienia pracy najemnej przez zastąpienie jej dobrowolną aktywnością twórczą.

Bunt lat 60. minął, ale Chomsky - w przeciwieństwie do wielu innych - z zaangażowania w radykalną aktywność społeczną już nie zrezygnował. Podczas wywiadu udzielonego w 1983 r. Celi Jakubowicz stwierdza, że przedmiotem naszej moralnej odpowiedzialności są przede wszystkim te kwestie, na które mamy relatywnie największy wpływ i które są zarazem istotne dla życia ludzi, a przy tym powszechnie pomijane. W jego przypadku jako obywatela Stanów Zjednoczonych przekładało się to na zainteresowanie ich polityką zagraniczną - szczególnie kwestią bliskowschodnią - a także zagadnieniem roli odgrywanej przez intelektualistów wewnątrz nowoczesnych społeczeństw.

W ostatnich latach wiodącymi wątkami publicznych wystąpień Chomsky'ego była krytyka prowadzonej przez Amerykę "wojny z terrorem" oraz sprzeciw wobec podporządkowanej korporacyjnym interesom globalizacji. Chomsky - przy całych swych anarchistycznych sympatiach - podkreśla bowiem, że prywatna władza multikorporacji stanowi większe zagrożenie dla wolności niż częściowo przynajmniej podlegająca kontroli władza demokratycznego państwa, a instytucje socjalne uważa za zdobycz wywalczoną przez uciskanych, której bronić należy przed nawrotem dzikiego kapitalizmu.

Niniejszy tom stanowi wybór krótkich tekstów Chomsky'ego reprezentujących głównie polityczny nurt jego twórczości, a pochodzących z następujących książek. Pierwsza z nich to "Language and Politics" (AK Press, Oakland, Edinburgh 2004) - zbiór wywiadów udzielonych w latach 1968-2004. Drugą jest "Radical Priorities" (AK Press, Oakland, Edinburgh 2003) - wybór krótkich tekstów i wystąpień konferencyjnych Chomsky'ego pochodzących z ostatnich trzech dekad. Rozdział "Uwagi o anarchizmie" to wstęp, którym Chomsky opatrzył książkę Daniela Guérin "Anarchism: From Theory to Practice" (Monthly Review Press, Nowy Jork 1970). Całość podzielona została na trzy części, których tytuły pochodzą od polskich wydawców. Część pierwsza - zatytułowana Terror, wojna i globalny kapitalizm - poświęcona została aktualnym zagadnieniom politycznym, szczególnie kwestiom korporacyjnej globalizacji, oporu przeciwko niej oraz wojnie w Iraku. Część druga - W stronę utopii - zawiera teksty, w których Chomsky skupia się na zaprezentowaniu swej, wyraźnej z tradycji anarchizmu i marksizmu wizji ładu społecznego. Część trzecia - Język i polityka - prezentuje refleksje, opisujące relacje pomiędzy poglądami politycznymi autora a hipotezami i odkryciami naukowymi.

Anarcho-Biblioteka
Dobry pieróg to wywrotowy pieróg

Piotr Rymarczyk
Polityka, anarchizm, lingwistyka Noama Chomsky
Wstęp do wydania polskiego
2007

[https://www.rozbrat.org/kultura/literackie/
175-polityka-anarchizm-lingwistyka-noama-chomsky](https://www.rozbrat.org/kultura/literackie/175-polityka-anarchizm-lingwistyka-noama-chomsky)

pl.anarchistlibraries.net